

19 Oforisuo 2022

COVID-19 & Sukuu

Ȼwofoč pa/ ahwəfоč

AMANNECB A ɬFA CORONAVIRUS NHWEHWEMU A WONTUA HWEE NE AKWANKYER& FOFOR& HO

Ebéduruu Oforisuo 1 no, Aban no agyae Coronavirus (COVID-19) nhwehwemu a wóye ma ómanfoo a wówa England a wótuua sika biara no. Dée ȣka wei ho ye nhwehwemu ema sukuu ahodoč, neeseri ahodoč ne sukuu ahodoč a ye sononko. Yeretwerē wo ama woahunu dee akwankyerē foforō no békypere ama wo ne wo mma, a ɬfa nsaneyareē anosie wó sukuu mu ne mfeč edi anim setins mu.

Yerete COVID-19 a ebetumi atre so

Sukuu ahodoč ne setins no ebetoa nnooma a wóde agu akwan mu a eſi COVID-19 ne yareē afoforo a etumi tretre no - a dee ȣka ho ne mframa pa etumi ba mu ne se wobedi dwuma ahodoč wó abontene; békypere se nkoročoo betaa ahohoro wón nsa, de tihiyw bedi dwuma na wóafa kwan pa so ato atwene.

Yesrē kae wo ma na wómmo wa ngu tihiyw anaase wón abatwé, wómfā tihiyw nkata wón ano ne wón hwene (enye wón nsa) bere a wórebo ewó anaase wórewansini, na wómfā tihiyw no nto bōčla adeē mu ntém so ara. Ka kyere wón na wómfā na wóntaa mfa samina ne nsuo nhochoro wón nsa, titire bere ansa na wóadidi, na wómfā sanitaaza gyeē a yede fefa nse hon ni dwuma se samina ne nsuo nni ho a.

Eſe se wo ba kó sukuu?

Mmofra ne nkoročoo a wóadi mfeč 18 na wówa COVID-19 no, mpeč pii wón dee no ano nhye den na mpeč pii no wón ho to ntém wó nna kakraa bi mu. Ȣwom, nhwehwemu no nni hó bio, mmofra ne nkoročoo a wówsua no eſe se wótena fie na wóhwé se wóne nnipa afoforo nni ahyia bere a wówa COVID-19 ho nsenkyerēnne (ne nyināa wó ase ha*) **na**:

- ho ye hyeē 'tempiereekya' no kó soro anaase
- wo ho mfa wo se wobekó sukuu, kólegyi anaase abófrahwé, anaase békypere wón daadaa Dwumadie ahodoč

Wóbesane akó sukuu, kólegyi anaase abófrahwé bere a ahoohyeē no agyaē na wón ho ye se wóbesane akó sukuu.

Mmofra a wón yam retuo ne/anaase wórefe no ense wókó sukuu kósi nna so (nnohwere 48) firi efee a etwa too no anaase wónyaa ayamtuo no, **se mpo wón ho enye hye bio mpo a.**

Efiri Oforisuo 1 rekó no, obiara a wadi mfeč 18 na nhwehwemu ada no adi se wóanya COVID-19 no eſe se wótena fie na wóhwé se wón nnipa afoforo nni ahyia nnafua **nnum**, berē yareē no bétumi asane pa ara no.

Se wo ba obiara a wadi mfeč 18 anaase nhwehwemu ada no adi se wóanya COVID-19 no eſe se wótena fie na wóhwé se wón nnipa afoforo nni ahyia nnafua **mmiensa**. Wei békypere asē afiri eda a wóyē nhwehwemu no.

Mmofra ne wón a wónyiniī no na aye se wótumi de sane afoforo wó mmere tiawa mu kyen mpanimfoo. Se wn ho ye na se wzn ho nyé hye a, wóntumi ntaa mfa COVID 19 no nsae afoforo. Obiara ne nsenkyerēnne no ano nyé den bi te se hwenem a epore nsuo anaa Ȣwa nketenkete bétumi akó bi se wóhwé na se wón ho ye na wón ho nyé hye.

* COVID 19 ho nsenkyerene:

- ahochyeε a ano ye den anaa ahoporoο (awɔ) ahochyeε a ɔwɔ sorø kyere se wo ho ye hye a yentumi mfa yen nsa nka wo koko anaa w'akyi (εho nhia se wobesusu w'ahochyeε no ansa).
- Ewa foforɔ, a εye ntoatoasoo wei kyere se worebo εwa no mpɛn bebree wɔ dɔnhwere 1 mu anaa 3 anaa ne mmorosoo wɔ εwa bɔ mu wɔ dɔnhwere 24 mu.
- adeε nka anaase ne de a wonte anaase εbesesa
- homeε a ensisi so
- bɛte nka se woabre bre anaase abre
- honam yea
- tipaεε
- menem kuro
- hwenem a asi anaase hwene a εmu firi nsuo
- anom a ato
- ayamtuo
- bɛte nka se ɔyare anaase ɔbeεyare

Sukuu wotaa kɔ no boa adesua yie pa ara nanso εho nso hia se obiara ne ho mfa anaase εbetumi yareε aka no no, εse se ɔtenu fie, Wobetumi ahunu NHS ho nsem a εfa dee wobetumi aye berε wo ba anya COVID-19 ho nsenkyerene wo [ha](#) na nsem bebree wɔ hɔ a εfa berε a wo mma no bεtumi akɔ sukuu anaase bεtenu fie esinae yareε foforɔ [ha](#).

Se woma wo ba tena fie, εho hia se wobefrε sukuu no anaase nεeseri no wɔ εda a εdi kan no. Ma wɔnhunu se wo ba no εmma na ka se nti a ɔmma no kyere wɔn.

Paneεwɔ

Mfeε 12–15

Efiri Oforisuo 1, COVID paneεwɔ Dwumadie a bεba awieεε nanso wɔn a wɔadi mfeε 12 kɔsi 15 no bεtumi akɔ so awɔ paneε no wɔ paneεwɔbea hɔ, famasi anaase se w'ankasa renante akɔ beaεε hɔ no. Se wɔre se wohunu klenike ahodoo a εwɔ Lewisham a, yεsre hwε [ha](#).

Mfeε 5–11

Efiri Oforisuo mu no, wɔn a wɔadi mfeε 5–11 a wɔn ho ye no, wɔbεwɔ wɔn COVID-19 paneε no bi wɔ paneεwɔmmea hɔ, famasi, GPs ne se w'ankasa renante akɔ mmeaεε hɔ. Awofoo a wɔn mma adi mfeε 5–11 no nsa bεka lεtε afiri NHS a nsem bebree wɔ mu. Wobetumi akenkan aduro no ho nsem bebree na woayε apointemente ho nhyehyεε wɔ [ha](#).

Yεbεsane ada wo ase wɔ mmɔden a wɔabɔ se wobεbuu ama COVID-19 nsae yareε no so ate na woabɔ yεn sukuu no ho ban, nεesiri ahodoo ne yεn kuro mu no nyinnaa.

εye me,

Angela Scattergood
Nwomasua Kwankyerεfoo
Lewisham Kansere

Dr Catherine Mbema
Omanfoo Apomuduen Kwankyerεfoo
Lewisham kansere